

Darbas jai yra gyvenimas

Įvairių transformacijų Kultūros ministerijoje laikais regionų kultūrininkai turėjo tvirtai jų interesams atstovaujantią skyriaus vedėją Ireną Seliukaitę. Šiandieniniame ministerijos reformacijų šaršale jos neliko - pasinaudojo teise tapti senjore.

Vieni ją mėgo, kitiems trūko paglostymo. Dažniausiai ji girdavo geruosius, o kritikuotinus dalykus tiesiog nutylėdavo, palikdama žmogui galimybę keistis, tobulėti. Nors pastaraisiais metais ji dirbo LR KM Meno ir kūrybinių industrijų politikos departamento vadove, bet Regionų kultūra buvo jos rūpinimosi objektas. Ji pažinojo visus kultūros administratorius, daugybę kultūrininkų, kraštotyrininkų, tautodailininkų, institucinė atmintis jai leido aiškinti, dėl kokių priežasčių buvo priimtas vienas ar kitas sprendimas, kas tai iššaukė, kas po ko sekė. Ji buvo labai tvirta siena, sauganti nuo neapgalvoto politikų kišimosi į tai, ko nesupranta, kas įtvirtinama per ilgus metus, o sugriauinama vienu sprendimu... Jos nuopelnas ir gebėjimas matyti globaliai, noras telkti kultūrininkų pajėgas atskiruose rajonuose įgalino ir Valstybės saugomų teritorijų kultūrininkus prašyti finansavimo ekspedicijoms, itin sakraliems renginiams iš Kultūros ministerijos. Daug nuveikia ir paramą gaunančios regionų bendruomenės, visuomeninės organizacijos.

Ir nenuostabu, nes jai atėjus dirbti, tokio - Regionų kultūros skyriaus - ministerijoje nebuvo. Ji pradėjo dirbti Kultūros centrų skyriuje etninės kultūros specialiste, pavadavo į dekretines atostogas išėjusią specialistę, perimti reikalų nebuvo iš ko. Skyriaus pavadinimas keitėsi kelis kartus - Etninės kultūros ir programų, Profesionalaus ir mėgėjų meno ir pagaliau - Regionų kultūros. I.Seliukaitė sako, kad didžiausi pasiekimai formuojant regionų kultūros politiką buvo iki 2010 m., kol veikė apskritys. Jos buvo valstybės rankos regionuose - visos apskritys turėjo kultūros specialistus, buvo pasitvirtinę Kultūros ir meno tarybas, turėjo lėšas kultūrai, koordinavo projektų teikimą ministerijos administruojamų programų konkursams. Tereikėjo žengti dar vieną žingsnį įgyvendinant ištiesios rankos principą - atiduoti apskritims ministerijos programų lėšas, bet žengtas kitas žingsnis - panaikintos apskričių administravimo institucijos... Dabar vėl galvojama apie kultūros finansavimo regionuose modelio sukūrimą. Ilgametė specialistė sako, kad visa bėda tame, kad reformos daromos neišanalizavus buvusių strategijų ir programų rezultatų. Kiekvienas naujas vadovas pradeda veikti taip, lyg iki jo nieko nebuvo vykdoma... Ne viskas buvo blogai, blogiau, kai reformos žlunga dar neprasidėjusios...

Darbas ministerijoje nuo 1996 m. ir atviras, nuoširdus bendravimas su kultūros žmonėmis regionuose ją padarė savotišku etninės kultūros gavinimo simboliu. Žinote ką reiškia žodis simbolis? Graikų kilmės žodis „simbolis“ reiškia sudėtas, sulipdytas. Šiuo terminu senovės graikai vadino tai, ką galima padalyti, paskui vėl sujungti, o jis nepakeičia prasmės ir lieka atpažįstamas. Taip ir su ponija

Irena etnokultūroje: jos vardo paminėjimas iš karto iššaukia mintis apie etninę kultūrą... etnininkų „atladai“, joks didesnis judėjimas ar reiškinys be jos nebūdavo įsivaizduojamas... o gal kažkam tai lyg mintis apie citriną... I.Seliukaitė Lietuvos kultūrai ir istorijai nuveikė be galo daug. Gal simboliška ir tai, kad sulig jos išėjimu pradėtas planuoti ir Regionų kultūros skyriaus naikinimas ministerijoje...

Ryšiausias individualaus kraštotyrininkų tyrinėjimo rezultatas - žinių apie išnykusius ir nykstančius kaimus rinkimas ir kaimų istorijų rašymas. Ši veikla įtraukė daugybę įvairaus amžiaus žmonių į savo gimtųjų vietų istorijos tyrinėjimą, atskleidė daug naujų faktų, paskatino burtis kaimų bendruomenes ne tik vienkartiniam susitikimui, bet ir platesnei visuomeninei ir kultūrinei veiklai.

kad strategijos ir programos savaime nėra blogis, jas reikia turėti ir kultūroje - privalu nustatyti ilgalaikius kultūros uždavinius, prioritetus, svarbu, kad strategijos būtų įgyvendinamos, o prioritetai ir ilgalaikiai uždaviniai nesikeistų su kiekvienu valdžios pasikeitimu, nors kol kas, deja, ir jai tenka pripažinti, kad taip ir vyksta. Tai turėjo įtakos ir jos pačios veiklai. Programos taip pat yra normalus planavimo dokumen-

bitininkystės Ignalinos r. - igiję naują statusą visi gyvuoja iki šiol. Kraštotyros veikloje šiandien neabejotinas lyderis apskrityje (o ir Lietuvoje) yra Anykščių savivaldybė. Čia tęsiamos Teresės Mikeliūnaitės tradicijos ir draugija pavadinta jos vardu, ir jos vardo premija kasmet teikiama, o kraštotyrininkų daug, veikloje dalyvauja kraštiečiai, gyvenantys ne Anykščiuose, jie kasmet suvažiuoja į sambūrius pasidalinti atliktais darbais. Kraštotyros veiklai gražiai vadovauja muziejininkas Tautvydas Kontrimavičius, kuriam sunku būtų be šios srities entuziastės Audronės Berezauskienės, Anykščių r. savivaldybės Liudvikos ir Stanislovo viešosios bibliotekos Krašto dokumentų ir kraštotyros skyriaus vedėjos. I.Seliukaitė linki visoms savivaldybėms pasekti anykštėnų pavyzdžiu.

Už savo veiklą ji apdovanota daugybe padėkų, 2014 m. apdovanojama Kultūros ministerijos ženklu „Nešk savo šviesą ir tikėk“ ir Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinu, 2014 m. jai įteikta Jono Basanavičiaus premija.

Utenos apskrities regiono žmonės didžiuojasi, galėdami Ireną Seliukaitę vadinti savo kraštiečiu. Ji gimė 1954 m. gegužės 21 d. Lingėniškio k. Prienų r. Nors gimė Prienų krašte, ten praleisti pora ankstyvos vaikystės metų taip ir liko jos atminties ūkanose. Tikroji I.Seliukaitės žemė - Tverėčiaus kraštas, o dar tiksliau - vienkiemis prie Erzvėto ežero, suteikęs erdvės ir laisvės pojūtį. Šeimoje augo 5 vaikai - brolis ir 4 seserys, Irena buvo ketvirtoji.

Geografiškai ir istoriškai vertinant Tverėčiaus kraštą - paribys, ryčiausias Lietuvos kraštas, patyręs daugybę istorijos išbandymų, bet išsaugojęs lietuviybę, daug tradicinės kultūros relikvų. Tuo išskirtinumu visada traukęs tyrėjus - kalbininkus ir etnografus. Šiandien to palikimo nedaug telikę.

Man nuoširdžiai keista, kad Kultūros ministerijos viešieji ryšiai nerado reikalo bent straipsniu pagerbti ilgametės savo darbuotojos, programinių dokumentų ruošėjos... Matyt, todėl, kad kultūros... ar tik nebus kaip toj senoj pasakoj, kad prisireiks patyrusiųjų atminties... Šiandien Irena Seliukaitė džiaugiasi ir tuo, kad būdama senjore vis dar yra aktyvi, seka visas naujienas, skaito dokumentus ir diskutuoja dėl jų turinio su kolegomis, dalyvauja ekspertiniame darbe, spaudai jau paruosta knyga apie Jono Basanavičiaus premijos laureatus. Sako, kad dabar gali patvirtinti posakį, jog kartais iš šalies viskas kitaip matyti... Labai tiki visais kuriančiais žmonėmis ir linki jiems didžiausios tvirtybės. Na, o tiems, kurie ruošiasi tapti kultūros lauko žmonėmis, profesionaliais kultūros darbo žinovais, pirmiausia linkėtų nepabijoti rinktis kultūros specialybes - jos kol kas garantuos didelio atlyginimo ir socialinių garantijų, bet suteiks didelį džiaugsmą būti bendruomenių vedliu turtingame ir turiningame kultūros pasaulyje. Pareigos, karjera, pinigai ir apdovanojimai pasiekiami darbu, bet tai yra antraeiliai dalykai. Be meilės pasirinktai specialybei ir žmonėms nėra ko eiti į kultūrą.

Dalia SAVICKAITĖ

▶ Dažniausiai Irena Seliukaitė girdavo geruosius, o kritikuotinus dalykus tiesiog nutylėdavo, palikdama žmogui galimybę keistis, tobulėti

Irenos Seliukaitės asmeninio albumo nuotr.

1981-1986 m. I. Seliukaitė dirbo Lietuvos kraštotyros draugijoje - pirmininko pavaduotoja, 1989 - 2005 m. buvo Lietuvos kraštotyros draugijos pirmininkė visuomeniniais pagrindais. Nuo 1996 m. iki 2017 m. dirbo Kultūros ministerijoje - etninės kultūros specialiste, vėliau skyriaus vedėja ir departamento vadove. Jai vadovaujant Draugija atsikratė ideologinių sovietmečio suvaržymų ir instrukcijų, tapo besikuriančių kraštiečių klubų globėja, naujų iniciatyvų skleidėja, ėmė bendradarbiauti su naujomis visuomeninėmis organizacijomis - Tautos namų taryba, Etninės kultūros globos taryba. I.Seliukaitė tapo jų nare, aktyviai dalyvavo Lietuvos kultūros kongreso darbe, parengė medžiagą apie Kraštotyros draugijos veiklą. Kraštotyros darbuose atsirado daugybė naujų ir anksčiau draustų temų - tarpukario visuomeninių organizacijų veikla, religinės konfesijos, pokario rezistencinis judėjimas, partizaninis karas, tremtis, pokyčiai visuomenėje atkūrus nepriklausomybę ir kt. Nepriklausomos Lietuvos kraštotyros veiklos pagrindinis bruožas - formuoti atskirų vietovių tyrinėjimo grupes, įtraukiant vietas žmones, panaudojant surinktą medžiagą mokyklose, kultūros įstaigų darbe, skatinant išryškinti ir gaivinti vietos tradicijas ir papročius, domėtis savo kraštu dirbusių žmonių gyvenimu ir veikla. Pagrindinėmis kraštotyros judėjimo kryptimis tapo tiriamoji veikla, vystant individualų darbą ir kompleksines ekspedicijas bei leidybinę veiklą, skleidžianti sukauptas istorijos ir kultūros paveldo vertybes, padedanti formuoti atskirų vietovių tapatumą.

1989-2004 m. laikotarpiu I.Seliukaitės iniciatyva organizuotos 25 kompleksinės ekspedicijos. Ji joms ir vadovavo (1998-2004 m. - 8 ekspedicijos). Vėl buvo sugrįžta į lietuvių etnines žemes - kartu su Etninės kultūros draugija organizuotos ekspedicijos į Mažąją Lietuvą, Punsą ir Seinus, Pelesą. Kraštotyros draugija aktyviai dalyvavo Lietuvos kultūros fondo organizuotoje Kaliningrado srities tyrinėjimo programoje - 5 metus vyko į ekspedicijas Įsruties apylinkėse, kur buvo renkami sociologiniai duomenys apie ten gyvenančius lietuvius, tiriami jų poreikiai mokytis lietuvių kalbos, turėti galimybę lankyti pamaldas lietuvių kalba, fiksuojamas istorijos ir kultūros paveldas, vežamos lietuviškos knygos bibliotekoms ir žmonėms. Ekspedicijos vyko ir paribiuose - Tverėčiuje (Ignalinos r.), Adučiškyje (Švenčionių r.), Dieveniškėse (Salčininkų r.), Ylakiuose (Skuodo r.), pradėtas nuosekliai tyrinėti Šiaulių rajonas (kompleksinės ekspedicijos įvyko visose seniūnijose).

1989-2004 m. kompleksinių ekspedicijų medžiaga apibendrinta ir išleista 15 lokalinių monografijų, 14 almancho „Mūsų kraštas“ numerių (vyr. redaktorė - I.Seliukaitė). Dirbdama Kultūros ministerijoje I.Seliukaitė visuomeniniais pagrindais organizavo 7 knygų parengimą ir leidybą.

Irena Seliukaitė žino, kad kultūrininkai - praktikai nelabai mėgsta planuoti veiklą į tolesnes perspektyvas, gal tiksliau besikeičiančios valdžios taip dažnai keičia prioritetus, kad kultūrininkai, nebespėdami reaguoti, aria sena vaga. Ji mano,

tik jų per daug, dažna neturi finansavimo, todėl, net ir turint neblogų sumanymų, jie taip ir lieka popieriuje. Galbūt šios valdžios sumanyta ilgalaikė kultūros strategija ir programa padėtų tą išspręsti, tik jas patvirtinus reikėtų atsakyti neveiksnių programų. Tik jų (naujų dokumentų) dar nėra, tad ir vertinti nėra ką.

I.Seliukaitė, analizuodama savo patirtį ministerijoje, sako, kad Utenos apskritis kultūros panoramoje atrodo visai gerai, dauguma savivaldybių turi kurortinės vietovės statusą, todėl kultūra atlieka svarbų vaidmenį. Ir savivaldybių strategijose tai atsispindi, tik vis sunkiau įgyvendinti strateginius siekius santarpiuose bendruomenėse, besitraukiančiose gyvenvietėse. Sakė nenorinti nieko įžeisti, tačiau kultūrinio gyvenimo įvairovę, geru administravimu, o tuo pačiu ir strategavimu pasižymi Anykščių, Utenos, Zarasų savivaldybės. Jos manymu, jokie receptai neišgelbės, jei bus apgalvojamas ir strateguojamas tik savivaldybės centro kultūros vyksmas, o pakraščiai paliekami savaiminiam vyksmui - į juos neprisišauksim jaunų specialistų, o tuo labiau jaunų šeimų.

Garbijo mūsų kraštietė džiaugiasi dideliu būriu aktyvių šio krašto kultūrininkų. Bijodama, kad ką nors gali praleisti, didžiuojasi šiame Aukštaitijos regione gyvujančiomis giliomis kraštotyrinio darbo tradicijomis, dar nuo sovietmečio veikiančiais įdomiais visuomeniniais muziejais - Arklio muziejus Niūronyse, P.Jurkšto kraštotyros muziejus Viešintose, Etnokosmologijos Molėtų r., Energetikos Zarasų r., Senovinės